

PSIXODIAGNOSTIK ISHLARINI OLIB BORILISHI

JOVLIYEVA ULG‘UZI PIRNAZAR QIZI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Psixologiya ta’lim yo’nalishi

PS – 11 guruh talabasi

SHOMUROTOV ULUGBEK MELIKBOBOYEVICHDenov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti, Pedagogika va
psixologiya kafedrası o’qituvchisi (maqola ilmiy raxbari)ulugbekshomurotov986@gmail.com<https://orcid.org/0009-0008-8004-499X>

Annotatsiya: Ushbu maqolada psixodiagnostik ishlarning mohiyati, maqsadi va ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, psixologik tashxis qo’yishda qo’llaniladigan zamonaviy usullar, testlar va kuzatuv metodlari haqida ma’lumot berilgan. Psixodiagnostika jarayonida aniqlangan shaxsiy xususiyatlar, ularning tarbiyaviy va rivojlantiruvchi ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijalari asosida psixologning amaliy faoliyatida diagnostik yondashuvning o’rni va samaradorligi ko’rsatib o’tilgan.

Kalit so’zlar: psixodiagnostika, suxbat, tekshirish, analiz, metod, usul, test

Аннотация: В данной статье рассмотрены сущность, цель и значение проведения психодиагностических работ. Приводится информация о современных методах, тестах и наблюдениях, применяемых в психологической диагностике. Освещаются выявленные личностные особенности и их воспитательное и развивающее значение. На основе результатов исследования показана роль и эффективность диагностического подхода в профессиональной деятельности психолога.

Ключевые слова: психодиагностика, интервью, обследование, анализ, метод, процедура, тест

Annotation: This article analyzes the essence, purpose, and importance of conducting psychodiagnostic work. It provides information about modern methods, tests, and observation techniques used in psychological diagnostics. The study highlights personal characteristics identified through psychodiagnostics and their educational and developmental significance. Based on the research results, the role and effectiveness of diagnostic approaches in a psychologist’s professional practice are emphasized.

Keywords: psychodiagnostics, interview, examination, analysis, method, procedure, test

Kirish

Hozirgi davrda inson shaxsini chuqur o'rganish, uning individual va ijtimoiy xususiyatlarini aniqlash psixologiya fanining muhim yo'nalishlaridan biridir. Psixodiagnostika — bu shaxsning psixik jarayonlari, holatlari va xususiyatlarini aniqlashga qaratilgan ilmiy-amaliy faoliyatdir. Ushbu jarayon orqali insonning qobiliyatlari, temperament turi, emosional holati, motivatsiyasi va ijtimoiy moslashuv darajasi aniqlanadi.

Psixodiagnostik ishlarni olib borishning asosiy maqsadi — shaxsning individual-psixologik xususiyatlarini aniqlab, ularni rivojlantirish va to'g'ri yo'naltirishdir. Bunday ishlar psixolog tomonidan maxsus metodlar yordamida amalga oshiriladi.

Psixodiagnostik ishlarni olib borishning asosiy maqsadi — shaxsning individual-psixologik xususiyatlarini aniqlab, ularni rivojlantirish va to'g'ri yo'naltirishdir. Bunday ishlar psixolog tomonidan maxsus metodlar yordamida amalga oshiriladi.

Psixodiagnostik faoliyatning asosiy bosqichlari quyidagilardan iborat:

2. Diagnostika jarayoni – testlar, so'rovnomalar, suhbat va kuzatuv usullarini qo'llash.
3. Natijalarni tahlil qilish – olingan ma'lumotlarni psixologik tahlil qilish va xulosa chiqarish.
4. Tavsiya berish – shaxs rivojiga oid psixologik tavsiyalar ishlab chiqish.

Psixodiagnostika jarayonida quyidagi usullar keng qo'llaniladi:

1. Test metodi (intellekt, shaxs, motivatsiya testlari);
2. Kuzatuv metodi (xulq-atvorni tabiiy sharoitda o'rganish);
3. Suhbat (psixologik muloqot orqali ma'lumot olish
4. So'rovnoma (sub'ektiv fikr va munosabatni o'lchash).

Mazkur usullar o'zaro uyg'un qo'llanganda, shaxs haqidagi ma'lumotlar aniq va ishonchli bo'ladi.

Psixodiagnostik natijalarga qo'llanilgan metodikadan tashqari voqea hamda hodisalar ham ta'sir qiladi, ya'ni berilgan ko'rsatmalarni sinaluvchining to'g'ri tushunmasligi va test vaqtida sinovchining xulqi va shaxs xususiyatlari o'z ta'sirini ko'rsatishi mumkin. Agar voqelikni sinaluvchi imtihon sifatida qabul qilsa, o'zini shu voqelikka mos tarzda tutadi. Yuqori xavotirli odamni hamisha va hamma payt Yuqori «xavotirlik» holati qamrab oladi, har qanday hodisani xavf sifatida qabul qiladi. Kichik darajali xavotirli odam buning aksidir, ya'ni o'zini erkin tutadi.

Sinaluvchilarning xulqi, xatti-harakati va ularning ko'rsatgan natijalari ko'rsatmalarni qanday tushinishi bilan bog'liqdir. Shuning uchun ham psixologik tashxisda ko'rsatmalarning aniq tuzilishi va ularning tez anglab olinishiga qat'iy talablar qo'yiladi:

- ko'rsatma sodda va tushunarli bo'lishi;
- bir xil ma'nodagi so'z va talaffuzlarni o'ziga qamrab olmasligi;

ko'rsatmaning iloji boricha yozma shaklda bo'lishi (ko'rsatma berayotgan shaxs, ko'rsatmani har xil paralingvistik tarkibiy qismlar orqali ifodalashi mumkin: mimika, talaffuz, temp, pauza va xatti-harakatlar).

Ba'zan tadqiqot natijalariga sinovchining xulqi va xatti-harakati ham ta'sir qilishi mumkin. Masalan, eksperimentator haqida sinaluvchining fikri ijobiy bo'lsa, uning xatti-harakatida, munosabatida imkoni boricha sinovchiga yaxshi natija berishga harakat qiladi. Buning aksi bo'lsa, eksperimentatorga nisbatan sinaluvchida antipatiya bo'ladi.

Asosiy ko'rsatma: eksperimentator bosiq, muvozanatli, xatti-harakati sinaluvchilarga nisbatan yaxshi va do'stona bo'lishi kerak.

Tarbiyachi qancha ko'p eksperimental psixologik tadqiqotlar o'tkazsa, uning tajribasi shuncha ortib boradi. U quyidagilarni o'z ichiga oladi: bola faoliyatining xususiyatlarini o'yin va o'quv vaziyatlarida tahlil qilish; maktab, maktabgacha ta'lim muassasasi, oila sharoitiga moslashish, moslasha olmaslik darajasini aniqlash; bolaning ichki dunyosini tushunib olish istagi; shaxsi xususiyatlarini har tomonlama rivojlantirishda unga har qanday yordam ko'rsatish.

Psixolog-eksperimentator faoliyati tadqiqotda ta'sir qiladigan alohida xususiyatlarga ega. Shuning uchun M.P.Kononova (1963) ta'kidlaganidek, bo'lajak tadqiqotchi o'zida quyidagi sifatlarni shakllantirmog'i lozim:

- a) tadqiqot qarorlarini tez va aniq tuzish;
- b) bola topshiriqni qanday bajarayotganligiga va uning xulq-atvorini kuzatishga diqqat qaratish;
- v) bola bilan yaxshi aloqaga kirishish, uning hamma aytganini yozib, xulqidagi ba'zi reaksiyalarni to'g'ri baholash qobiliyatini yo'qotmaslik va boshqalar.

Psixodiagnostik ishlar nafaqat shaxsni o'rganish, balki u bilan olib boriladigan tarbiyaviy, ta'limiy va korreksion ishlar uchun asos yaratadi. Diagnostika natijalari orqali psixolog shaxsning qaysi yo'nalishda rivojlanishi, qanday muammolarga duch kelayotgani va ularga qanday yordam ko'rsatish lozimligini aniqlaydi.

Psixodiagnostik ishlar nafaqat shaxsni o'rganish, balki u bilan olib boriladigan tarbiyaviy, ta'limiy va korreksion ishlar uchun asos yaratadi. Diagnostika natijalari orqali psixolog shaxsning qaysi yo'nalishda rivojlanishi, qanday muammolarga duch kelayotgani va ularga qanday yordam ko'rsatish lozimligini aniqlaydi.

Shuningdek, kattalar bilan ishlashda psixodiagnostika mehnat samaradorligini oshirish, stressga chidamlilikni aniqlash, jamoada munosabatlarni yaxshilash va kasbiy moslashuvni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Har bir insonning psixologik portretini to'g'ri shakllantirish orqali jamiyatda ijobiy ijtimoiy muhit yaratish mumkin bo'ladi. Psixodiagnostik ishlar psixologik amaliyotning eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, inson shaxsini har tomonlama o'rganish, uning individual imkoniyatlarini aniqlash va rivojlantirishga xizmat qiladi. To'g'ri tashkil etilgan diagnostika shaxsning psixik

holati, qobiliyati va muammolarini aniq belgilab, ularga mos korreksion va rivojlantiruvchi dasturlarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Psixolog tomonidan o'tkazilgan psixodiagnostik tadqiqotlar nafaqat shaxsga, balki butun jamoaga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Natijada inson o'zini anglash, o'zini boshqarish va jamiyatda to'g'ri moslashish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shunday qilib, psixodiagnostika — bu inson ruhiyatini chuqur tahlil qiluvchi, psixologik xizmat samaradorligini oshiruvchi muhim ilmiy-amaliy yo'nalishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova V.M., Xaydarov A.A. Psixologiya. — Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.
2. G'oziev E. Umumiy psixologiya. — Toshkent: Fan nashriyoti, 2019.
3. Nurmatova G., Abdullaeva M. Amaliy psixologiya asoslari. — Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2020.
4. Ananjev B.G. Chelovek kak predmet poznaniya. — Moskva: Nauka, 2001.
5. Rubinshteyn S.L. Osnovy obshchey psikhologii. — Moskva: Pedagogika, 1998.
6. Xolbekov A. Psixodiagnostika va psixokorreksiya asoslari. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2022.